

Ο ΞΕΣΗΚΩΜΟΣ ΤΩΝ ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΩΝ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ ΤΟ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ ΚΑΙ ΟΚΤΩΒΡΗ ΤΟΥ 1935

Σύντροφοι και φίλοι,

80 χρόνια πέρασαν από την αγωνιστική χρονιά του 1935 για το κομμουνιστικό και αγροτικό κίνημα. Μια λαμπρή σελίδα στην ιστορία του τόπου μας γεμάτη ηρωικούς αγώνες των αγροτών και εργατών, των ανθρώπων του μόχθου και ιδρώτα. Εκείνη την περίοδο οι τιμές που αγοράζονταν τα προϊόντα, ειδικά τα αγροτικά, σε όλη την Ελλάδα ήταν τέτοιες που δεν έβγαине ούτε το κόστος της παραγωγής. Με το ΚΚΕ στην πρωτοπορία, οργανώνονται απεργίες, συλλαλητήρια στην ύπαιθρο για την υπεράσπιση του μεροκάματου, των τιμών πώλησης των αγροτικών προϊόντων.

Η περίοδος στην οποία αναφερόμαστε είναι σημαδεμένη με τις συνέπειες από την κρίση της καπιταλιστικής οικονομίας την περίοδο 1929-1933. Έχει επηρεάσει και την καπιταλιστική οικονομία της Ελλάδας. Το πρώτο μισό της δεκαετίας του '30, στην Ελλάδα, χαρακτηρίζεται από οξύτατες κοινωνικοπολιτικές αντιθέσεις και αντιπαραθέσεις με πολλές απόπειρες επιβολής στρατιωτικών δικτατοριών, που τελική κατάληξη θα έχουν την εγκαθίδρυση της μεταξικής δικτατορίας τον Αύγουστο του 1936.

Το 1935 παρουσιάζεται σοβαρή ανάπτυξη του απεργιακού κινήματος που συνοδεύεται από μεγαλειώδη συλλαλητήρια. Χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτών των αγώνων είναι η αποφασιστικότητα και το πείσμα των εργαζόμενων μαζών, που φτάνουν ακόμη και σε ανοιχτή σύγκρουση με τους εργοδότες και την αστυνομία όπως στην Πύλο, στο Ηράκλειο, στο Αίγιο, στην Καλαμάτα, στο Αλιβέρι και άλλου.

Η κατάσταση στη Λευκάδα δεν ήταν διαφορετική. Με τεράστιες δυσκολίες, και όχι πάντα, οι χωρικοί κατάφεραν να βγάλουν το ψωμί της ημέρας. Ζούσαν μέσα σε χαμόσπιτα, το κρύο, η υγρασία ήταν ο καθημερινός αντίπαλός τους.

Ο ξεσηκωμός των αμπελουργών στη Λευκάδα ξεκίνησε με αφορμή τα αδιάθετα σταφύλια.

Η σταφυλοπαραγωγή εκείνης της χρονιάς ήταν αρκετά πετυχημένη. Η παραγωγή προβλέπονταν να φτάσει τους 6000 τόνους. Η κρατική «Εταιρεία Οίνων και Οινοπνευμάτων» αφού πήρε με την έναρξη του τρύγου 600 τόνους, σταμάτησε τις αγορές. Η κυβέρνηση που λειτουργούσε με κριτήριο τα συμφέροντα των καπιταλιστών βιομηχάνων του κρασιού είχε άλλα στο νου της: «Μεγάλη η σοδειά, το σταφύλι δεν καρτερεί στο κλήμα ώσπου να βρεθεί καλή τιμή. Ένα «κράτει» στην αγορά, στην αρχή του τρύγου θα τους αναγκάσει τους χωριάτες να τα δώσουν όσο- όσο για να μη σαπίσουν και τα χάσουν». Με το σταμάτημα της αγοράς από την κρατική εταιρεία, άνοιξε ο δρόμος για τις ιδιωτικές εταιρείες (Οινοποιητική Εταιρεία, Βυνάρια, ΒΕΣΟ κ.α.) για να εκμεταλλευτούν την κατάσταση των αγροτών και να αγοράσουν την παραγωγή τους πολύ φθηνά. Για τους σταφυλοπαραγωγούς οι τιμές ήταν εξευτελιστικές και δεν θα μπορούσαν να ζήσουν τις οικογένειές τους. Μάλιστα, αφέθηκε να κυκλοφορήσει η φήμη ότι τη χρονιά εκείνη το «βαρτζαμί» δεν έχει πέραση. Αυτό βέβαια, αντί να οδηγήσει τους αμπελουργούς στο να διώξουν γρήγορα- γρήγορα τα σταφύλια και σε χαμηλή τιμή έφερε το αντίθετο αποτέλεσμα. Κατά τα μέσα του Σεπτέμβρη το ΤΑΟΛ και κάμποσοι συνεταιρισμοί άρχισαν τα διαβήματα στους αρμόδιους για τιμή στήριξης, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Η κυβέρνηση και η γενική διοίκηση Ηπείρου δεν απαντούσαν στα διαβήματα. Έτσι, η αγανάκτηση των σταφυλοπαραγωγών μεγάλωνε και μπροστά σ' αυτή την κατάσταση κρίθηκε πως μόνο η μαζική κινητοποίηση θα μπορούσε να έχει κάποιο αποτέλεσμα. Όλο και πιο συχνά ακουγόταν η λέξη συλλαλητήριο, ο αναβρασμός εντεινόταν.

Το πρωί στις **30 του Σεπτέμβρη** οι καμπάνες των κρασοχωριών Εξάνθεια, Εγκλουβή, Καρυά, Βαυκερή, Πλατύστομα, Αλέξανδρος, σ' όλα τα χωριά στους Σφακιώτες χτυπούν οι καμπάνες και καλούν σε συλλαλητήριο. Παράλληλα

κινητοποιούνται αγρότες από το Καλαμίτσι, τα Χορτάτα, το Αθάνι, το Κομιλιό και τους Τσουκαλάδες. Υπήρξε προσπάθεια από τις αστυνομικές αρχές να τους σταματήσουν, αλλά είχε ως αποτέλεσμα οι αγρότες στην ορεινή Λευκάδα να καταφέρουν αφοπλίσουν τους αστυνομικούς σταθμούς στην ορεινή Λευκάδα. Μια δύναμη χωροφυλάκων που έστειλε η Διοίκηση χωροφυλακής προς την Καρυά για ενίσχυση, αφοπλίστηκε στο δρόμο.

Πριν το μεσημέρι, στην πόλη είχαν φτάσει πάνω από δύο χιλιάδες αγρότες. Οι αγρότες εκλέξανε Επιτροπή Αγώνα του συλλαλητηρίου. Πραγματοποίησαν πορεία στην πόλη, βγάλανε ψήφισμα με τα αιτήματά τους και το δώσανε στις αρχές.

Μερικά από τα αιτήματα του ψηφίσματος ήταν:

1) να αρχίσει αμέσως η αγορά σταφυλιών απ' την «Εταιρεία Οίνων και Οινοπνευμάτων». Αν η εταιρεία αρνηθεί, να επιταχτούν οι οινοδεξαμενές της και να παραχωρηθούν στο ΤΑΟΛ για να κάνει αυτό τη σταφυλοσυγκέντρωση. Για το σκοπό αυτό να χρηματοδοτηθεί το ΤΑΟΛ απ' την ΑΤΕ με 5.000.000δρχ και με υποθήκη το ίδιο το συγκεντρωμένο σταφύλι. Το σταφύλι που θα παραχθεί, να διακινηθεί και να διατεθεί αποκλειστικά από το ΤΑΟΛ.

2) Να αγοραστεί αμέσως από το κράτος η ποσότητα τουλάχιστον 7.000.000 λίτρων σταφιδοκάρπου.

3) να μπει βαριά φορολογία στα εισαγόμενα ξένα κρασιά.

4) να υπάρξει πλήρης και ελεύθερη λειτουργία των λαμπίκων.

5) να παραχωρηθεί μακρόχρονη αναστολή των καλλιεργητικών χρεών των αγροτών προς την ΑΤΕ.

Παράλληλα, κατά την κατάθεση του παραπάνω ψηφίσματος, δήλωναν ότι δεν θα διαλυθούν. Θα παρέμεναν στην πόλη ως τη στιγμή που η κυβέρνηση θα έδινε λύση στα δίκαια αιτήματά τους. Οι φήμες που κυκλοφορούσαν ότι θα χρησιμοποιηθεί ο στρατός για να επιβληθεί «η τάξις και ο νόμος», δηλαδή η ωμή και καθαρή κρατική βία σαν απάντηση στα αιτήματα των βιοπαλαιστών της γης, είχαν σαν αποτέλεσμα να φουντώσουν την αγανάκτηση και την οργή όχι μόνο των αγροτών, αλλά και των άλλων φτωχών και λαϊκών στρωμάτων. Ειδικά όμως οι ξεσηκωμένοι αγρότες ήταν και έδειχναν με κάθε δυνατό τρόπο πως είναι αποφασισμένοι να πεθάνουν καλύτερα από τις σφαίρες των στρατιωτών, παρά γονατισμένοι και ταπεινωμένοι να βλέπουν τα παιδιά τους να λιώνουν από την πείνα.

Στο μεταξύ στην Αθήνα, την ίδια μέρα, συγκροτείται σύσκεψη των υπουργών Εσωτερικού (Ράλλη) και Οικονομικού (Κορυζου), στην οποία πήραν μέρος βουλευτές και άλλοι τοπικοί παράγοντες της Λευκάδας. Η απόφαση της σύσκεψης αυτής ήταν η χωρίς συζήτηση απόρριψη των αιτημάτων των σταφυλοπαραγωγών και η δια της βίας διάλυση των ξεσηκωμένων αγροτών. Το μαντάτο έπεσε σαν κεραυνός ξεραμένο δάσος. Αυτή η απόφαση δεν πτόησε τους αγρότες, αλλά αντίθετα την επόμενη ημέρα, 1^η του Οκτώβρη, οργανώθηκε κινητοποίηση με πιο μαζικά χαρακτηριστικά. Οι επαγγελματίες, οι βιοτεχνικές και εργατικές οργανώσεις της πόλης με τηλεγραφήματα προς τους αρμόδιους της κυβέρνησης έδειξαν την αλληλεγγύη τους στους αγωνιζόμενους αγρότες απαιτώντας την άμεση ικανοποίηση των αιτημάτων τους. Ταυτόχρονα, εκφράζανε την αγανάκτησή τους και καταδικάζανε την υπουργική απόφαση για βίαιη διάλυση του συλλαλητηρίου. Αυτές ήταν: η Εργατική Αδελφότητα, Αρτεργατών, Υποδηματεργατών, Ραπτών, Αχθοφόρων, Κουρέων, Συνδέσμου Παντοπωλών, Υφασματεμπόρων, Υποδηματοκαταστηματαρχών, Υποδηματοποιών

Από το βράδυ της προηγούμενης ημέρας είχαν φτάσει από την Πρέβεζα 50 χωροφύλακες και 50 στρατιώτες. Η παρουσία πλέον αυτής της δύναμης δεν άφηνε την παραμικρή αμφιβολία για τις προθέσεις της κυβέρνησης και των αρχών. Οι αγρότες όμως αντί να τρομοκρατηθούν, εξαγριώθηκαν ακόμα πιο πολύ.

Σε τηλεγράφημα του Διοικητή της Χωροφυλακής προς τον Ανώτερο Διοικητή Ηπείρου των Ιωαννίνων μεταφέρονται τα εξής: «έχουν εξαγριωθεί, χτυπούν μανιασμένα τις καμπάνες... , πυροβολούν ασταμάτητα». Στις 1 Οκτώβρη οι διαδηλωτές κατάλαβαν το τηλεγραφείο της πόλης και ανάγκασαν τη χωροφυλακή να αδρανήσει. Η πόλη πλημμύρισε από 6000 και πάνω σταφυλοπαραγωγούς, άνδρες, γυναίκες, παιδιά. Οι ηγέτες των αγροτών βρίσκοταν σε επαφή με Γιάννενα και Αθήνα απ' όπου έπαιρναν διαβεβαιώσεις ότι το θέμα θα συζητηθεί εφόσον καταθέσουν τα όπλα. Οι αγρότες δεν πειθάρχησαν. Το μεσημέρι άρχισαν οι ομιλίες από τον εξώστη του Δημαρχείου, στην κεντρική πλατεία. Κύριοι ομιλητές ήταν ο παπα- Στάθης, ο Φώντας Κούρτης (συνδικαλιστής), ο δάσκαλος Κώστας Λιβιτσάνος, ο γιατρός Γρηγόρης, ο δικηγόρος Πετούσης, ο λαϊκός ποιητής Σταύρος Ζαβερδινός. Όλοι κατήγγειλαν την κυβερνητική πολιτική και κατά απαίτηση του συγκεντρωμένου πλήθους τέθηκε προθεσμία στους αρμόδιους να απαντήσουν θετικά στα αιτήματα μέχρι τις 4 το απόγευμα. Τότε έφτασε η είδηση πως φτάνει από τη Πρέβεζα μεγάλη δύναμη στρατού με επικεφαλής λευκαδίτη ανώτερο αξιωματικό, τον συνταγματάρχη Λαυράνο απ' τη Βασιλική και πως τάχα έχει καλές προθέσεις.

Πραγματικά, βλέποντας ο ανώτερος διοικητής Ιωαννίνων Τσόκος, ότι η αποστολή 100 ανδρών της προηγούμενης ημέρας δεν είχε αποτέλεσμα, έστειλε άλλους 200 στρατιώτες με πλήρη πολεμικό εξοπλισμό με εντολή «να παταχθεί αντί πάσης θυσίας η ανταρσία και να επιβληθεί η τάξις και ο νόμος». Έτσι, ενώ βρίσκονταν σε εξέλιξη οι ομιλίες στην κεντρική πλατεία, ακούστηκαν οι πρώτοι πυροβολισμοί. Ακολούθησε η πρώτη ριπή πυροβόλου στο πλήθος, η δεύτερη στον εξώστη του Δημαρχείου κατά των ομιλητών. Πρώτος νεκρός πέφτει ο Νιόνιος Καρφάκης μέλος του ΚΚΕ στην προσπάθειά του να σταματήσει το σταθμάρι της Εγκλουβής που έριχνε με το πολυβόλο εναντίον των συγκεντρωμένων αγροτών. Η πλατεία άρχισε να αδειάζει. Οι διαδηλωτές τραβήχτηκαν στα στενά της πόλης για να καλυφθούν. Ανάμεσα στους αγρότες ήταν αρκετοί οπλισμένοι που όμως δεν είχαν κάνει καμία χρήση των όπλων τους. Κάποιοι διαδηλωτές έσπασαν τις βιτρίνες δύο οπλοπωλείων και πήραν μερικά δίκανα και πιστόλια. Η Λευκάδα είχε αποκτήσει το δικό της Κιλελέρ. Πλήρωσε το δικό της φόρο αίματος στους λαϊκούς αγώνες για καλύτερες μέρες των παιδιών της. Έδωσε τον κομμουνιστή Νιόνιο Καρφάκη και τον 16χρονο Γιώργο Ρεκατσίνα απ' την Καρυά, ενώ λίγες μέρες μετά πέθανε από τραύμα άλλος ένας Λευκαδίτης. 14 οι τραυματίες. Από σφαίρα χωροφύλακα τραυματίστηκε και ένας νεοσύλλεκτος στρατιώτης όταν αρνήθηκε να πυροβολήσει εναντίον των αγροτών.

Τα θύματα θα ήταν περισσότερα αν ένας από τους διαδηλωτές δεν προλάβαινε να αρπάξει και να σηκώσει ψηλά την κάνη του πυροβόλου, που το χειριζόταν κάποιος φαντάρος που έριχνε στο ψαχνό, όπως έγραφε αθηναϊκή εφημερίδα της εποχής σε ανταπόκρισή της από τη Λευκάδα.

Μετά το στυγερό έγκλημα και κάτω από την κατακραυγή, την αγανάχτηση και τη σθεναρή αποφασιστική μέχρι θανάτου λευκαδίτικης αγροτιάς, η κυβέρνηση Τσαλδάρη υποχώρησε. Έδωσε εντολή να αγοραστούν 3500 περίπου τόνοι κρασοστάφυλλα προς 600δρχ ο τόνος από την «Εταιρεία οίνος και οινοπνευμάτων» σε συνεργασία με το ΤΑΟΛ. Παράλληλα, δεσμεύτηκε στους αγρότες ότι θα γινόταν η ρύθμιση των αγροτικών χρεών. Έτσι τελείωσε η πρώτη φάση της αγροτικής εξέγερσης των σταφυλοπαραγωγών της Λευκάδας το 1935.

Όμως, η κυβέρνηση δεν θα μπορούσε να αγνοήσει τα αισθήματα των κατοίκων μετά την εξέγερση των αγροτών που χτυπιόταν με τη βία. Η κυβέρνηση και οι τοπικές αρχές πήραν τα μέτρα τους και κινήθηκαν σε δύο κατευθύνσεις. Η πρώτη ήταν η μέθοδος της προβοκάτσιας. Κατά τη διάρκεια των αιματηρών επεισοδίων, στη φάση της υποχώρησης των διαδηλωτών από την πλατεία, κάποιοι εξαθλιωμένοι πληρώθηκαν από τους κρασέμπορους και από τις ίδιες τις αρχές και άρπαξαν από καταστήματα της πόλης μερικές κατσαρόλες, πιάτα κανα- δυο κουλούρες σχοινί και άλλα

μικροπράγματα. Το γεγονός αυτό κυκλοφόρησε σαν αστραπή αμέσως με προφανή λόγο από τη μια να διασπάσει την ενότητα του αγώνα των αγροτών και από την άλλη να στερήσει από τους αγρότες την αλληλεγγύη των εργαζομένων και των επαγγελματιών της πόλης. Επίσης, ρίχτηκε η πληροφορία ότι «τα έκτροπα» ήταν έργο των κομμουνιστών, μιας και ο ένας νεκρός ήταν ο Νιόνιος Καρφάκης, μέλος του ΚΚΕ. Η δεύτερη κατεύθυνση ήταν να αποδοθούν ευθύνες και να γίνουν κρατήσεις από τις αρχές. Οι αρχές είχαν συλλάβει 100 διαδηλωτές, ενώ φυλάκισε έξι από αυτούς με την κατηγορία της «στάσεως κατά της αρχής εις βαθμών κακουργήματος». Τους παπα-Στάθη Κτενά, Λεωνίδα Φίλιππα, Θεοδόση Λιβιτσάνο, Ξενοφώντα Κούρτη, Κώστα Λιβιτσάνο και το μέλος του ΚΚΕ Βαγγέλη Χαλικιά.

Από τους αγρότες έπειτα ξεκίνησε μια νέα φάση του αγώνα για την απελευθέρωση των αγωνιστών κρατούμενων. Στην ύπαιθρο ξεκίνησε δραστήρια κινητοποίηση προέδρων κοινοτήτων και συνεταιρισμών. Συγκροτήθηκαν λαϊκές επιτροπές, όπου μάζευαν χρήματα για δικηγόρους και τα έξοδα της δίκης. Καθημερινά σχεδόν επισκέπτονταν τους κρατούμενους στις φυλακές αντιπροσωπείες απ' όλα τα χωριά.

Η κινητοποίηση Λευκαδιτών, μαζί με ανάλογες ενέργειες από άλλα μέρη της χώρας έφερε αποτέλεσμα. Μέσα στον Νοέμβρη, με την πλέον τότε κυβέρνηση Κονδύλη, προετοιμάζοντας το δρόμο για την παλινόρθωση της μοναρχίας, που έγινε την ίδια χρονιά με το γνωστό όργιο τρομοκρατίας και νοθείας, που ονομάστηκε «Δημοψήφισμα του '35») αμνήστευσε τα αγροτικά συλλαλητήρια Καλαμάτας, Κυπαρισσίας, Ηρακλείου και Λευκάδας. Έτσι, οι αγωνιστές κρατούμενοι βγήκαν από τη φυλακή.